

Covid-19

ve vztahu ke vzdělávání a inkluze

Ve školství se objevila pozitivní zpráva. Řada dětí a dospívajících začala mluvit o tom, že se těší do školy. Krize vyvolaná Covid-19 přivedla školáky k důležitému poznání: vzdělávací organizace není jen místo, kde se učí matematika, český jazyk či zeměpis, ale je to i prostor setkávání se spolužáky, vyučujícími či jednoduše řečeno s komunitami, které dohromady tvoří svébytné lidské společenství prozaicky nazývané škola.

Samozřejmě, již první jarní vlna distanční výuky odhalila řadu problémů a nebylo jednoduché obratem přejít na dostatečně účinné vyučování v on-line režimu. I pro elektronický systém výuky nakonec platí, že se doposud nikomu na světě nepodařilo objevit Norimberský trychtýř, kterým by bylo možné efektivně nalít žákům do hlavy vědomosti. V oblasti vzdělávání neexistují zázračné metody, i když nás občas někteří pedagogové ujišťují, že už mají ve školní aktovce schovanou maršálskou hůl. Zůstává i nadále platit bazální princip: nejdůležitější je umět žáky smysluplně zaměstnat! A to se v nové verzi ukázalo i v dobách on-line výuky, kdy vedle zvládnutí techniky vystoupila do popředí otázka, jak vlastně učitelé dokážou i v této pro mnohé dosti neobvyklé formě výuky najít cesty k rozumnému a smysluplnému učení žáků.

Výzkumy v terénu poukázaly i na některá nepříjemná fakta. V tomto čísle e-Pedagogia nalezne čtenář poměrně rozsáhlou zprávu z výzkumu, který se soustředil na problematiku výuky v období šíření Covid-19. Šetření poukazuje na to, že existuje poměrně velký počet žáků, kteří byli postaveni mimo on-line vzdělávání, protože pocházejí ze sociálně znevýhodněného prostředí (jednalo se o žáky z romských rodin, z ekonomicky slabých a o nemotivované žáky), paradoxně tedy o ty, kterým by měla být věnována zvýšená pozornost a péče. I když existuje snaha těmto žákům pomoci a ministerstvo školství poukázalo školám peníze na zakoupení počítačů s možností zapůjčit je žákům; nedořešené zůstává připojení na internet, technická údržba a mnohé další faktory. Celé rozsáhlé šetření také nepřímo podtrhlo potřebnost disciplíny, která se v posledních letech formuje jako nový typ pedagogické vědní orientace, a to je sociální pedagogika.

Sociální pedagogice, podobně jako všem nově se formujícím oborům a následně i vzdělávacím programům, je často adresována výtka, že její výzkumná základna se rozvíjí pomalu a nedostatečně. Výtky tohoto druhu ignorují, že vývoj vědních oborů se nekoná přes noc, ale jde o dlouhodobé záležitosti, kdy věda negeneruje své problémy jako robot, ale vždy navazuje na dvě důležité okolnosti a) na celkový stav poznání v příbuzných vědách, o něž opírá svou metodologii a rozvoj, b) na moment, kdy společenská situace uzraje do podoby, že je artikulována výrazná objednávka požadující zaplnění některé deficitní oblasti a vyžadující poučení či vysoce kvalifikované zásahy a opatření. Zvláště pokud je zřejmé, že určitý segment problémů přestává společnost zvládat. Tehdy řešením bývají pověřeny nové obory, aby danou problematiku zvládly. V tomto případě se ukázalo, jak prozřetelné bylo před několika lety začít pěstovat sociální pedagogiku jako vysokoškolský studijní program, protože se ukazuje nutnost intervence odborníků z této disciplíny do nejrůznějších oblastí – od výzkumu až po kvalifikovaná dobrozdání pro decizní sféru.

Vysoké školy, které se vyznačují značnou sebereflexí, provedly řadu šetření o tom, jak vlastně Covid-19 zasáhl do univerzitní výuky. Autoři druhé, a to přehledové studie zavádějí termín „hybridní vzdělávání“ a zamýšlejí se nad budoucností, v níž se zřejmě budou setkávat dvě formy vzdělávání: on-line výuka a tradiční kontaktní výuka. Analýzu a úvahy nad kombinacemi výukových forem autorům umožnil rozbor více než 90 studií, které byly zpracovány na univerzitách v USA, Číně, Velké Británii, Itálii, Kanadě a Indonésii.

I třetí text tohoto čísla časopisu je věnován vysoce diskutované a stále aktuální problematice inkluze. Článek je zaměřen výzkumně a zabývá se zprávami a informacemi o inkluzi. Analýzy tohoto typu nebyvají jednoduché, protože nejde jen o téma vědecké, ale o předmět velké dlouhotrvající politické diskuse, v níž se angažují politické strany, zájmové skupiny včetně rodičovské veřejnosti, ale i jednotlivci, kvazi-odborníci a novináři. Autor názorně ukazuje a dokládá jak se inkluze od r. 2015 stala výrazným tématem ve veřejném prostoru.

Čtvrté téma se vrací do vysokoškolské problematiky a zabývá se přístupy k výuce na vysokých školách a tzv. self-efficacy vysokoškolských studentů. Jde o poměrně dobře ukotvený výzkum, protože tato problematika ožila v západních zemích již v poslední třetině 20. století; v současnosti se vedle self-efficacy učitelů stávají předmětem výzkumu další pozice ve společnosti, v tomto případě vysokoškolští studenti. Self-efficacy je pojata jako sebedůvěra ve vlastní schopnosti nebo přesvědčení o vlastní způsobilosti. Tato motivační struktura bývá také zkoumána jako jistá zdatnosti plánovat své vlastní aktivity a jednat tak, aby jedinec dosáhl předem pojatý cíl, zvládl obtížné situace či dokázal řešit úlohy či úkoly v nejširším slova smyslu. V pedagogice je známo, že výsledky výuky jsou závislé, jak na schopnosti metodologicky vhodně koncipovat svůj vlastní vzdělávací postup a současně zvládnout sociální vztahy a nároky, které provázejí proces úspěšného učení. Výzkum self-efficacy je vhodným příspěvkem právě k této problematice.

Další badatelský text I. Runčákové a I. Kovalčíkové je zaměřen na exekutivní fungování a jeho vztah k úspěšnému zvládnutí školských úloh nebo naopak k selhávání žáka při jejich řešení. Článek V. Štenclové je věnován problematice odchodu dětí z dětských domovů a na základě rozboru problémů v této oblasti autorka navrhuje změny ve školském kurikulu tak, aby byly posíleny ty kompetence dítěte, které se ukazují jako deficitní. Obsahem je text zaměřen rovněž do oblasti sociální pedagogiky a poukazuje na další široké pole jejího využití jak v teoretické, tak v praktické rovině. Kratší text A. Prídavkové a I. Kovalčíkové je zaměřen do oblasti výuky matematiky zkoumá specifickou záležitost – tzv. osovou souměrnost.

Jaroslav Kořá